

POKO RAVANJE

MIŠEL UELBEK

BOOKA.

Knjiga **039**

Edicija **Zapadno od sunca**

MIŠEL UELBEK
POKORAVANJE

Naslov originala
MICHEL HOUELLEBECQ
SOUSSION

Copyright © Michel Houellebecq et Flammarion, 2015.

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Slanački put 128
office@booka.in

www.booka.in

S FRANCUSKOG PREVEO
Vladimir D. Janković

LEKTURA
Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA
Ivana Smolović

PRELOM
Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA
Ivan Benussi

ŠTAMPA
DMD Štamparija

Beograd, 2015.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

POKO RAVANJE

ROMAN

MIŠEL UELBEK

S FRANCUSKOG PREVEO

Vladimir D. Janković

BOOKA.

I

„Graja ga dovede u Sen-Silpis; članovi hora su se razilazili; crkva će svaki čas biti zatvorena. Trebalo je da pokušam da se molim, reče on sebi; bolje bi mi to bilo, nego da sedim na stolici i sanjarim zabada-va; ali, da se molim? Ne osećam želju za tim; proganja me katoličanstvo, vrti mi se u glavi od tamjana i voska, vrzmam se naokolo, do suza dirnut katoličkim molitvama, do srži ganut katoličkim psalmodijama i pesmama. Gadim se svog života, umorio sam se već od sebe, ali odavde dokle sam ja stigao pa do nekog drugog života – e, imalo bi tu mnogo da se ide! Sem toga... sem toga... ako se i osećam uznemireno u tim crkvicama, čim iz njih izađem postajem neosetljiv ponovo, suv. U suštini, reče on sebi ustajući, pa se zaputi iza nekoliko njih koji, pod budnim okom crkvenjakovim, idahu prema vratima, u suštini, meni je srce skorelo, i dima se nahvatalo na terevenkama, nisam ja više nizašta.“

(Ž-K. Uismans, *Na putu*)

Svih tih godina moje tužne mladosti, Uismans mi je bio sa-putnik, verni prijatelj; nijednom nisam posumnjao u njega, nijednom se ne nađoh u iskušenju da ga napustim, ni da se okrenem nekom drugom; a onda, jednog popodneva u mesecu junu 2007, pošto sam dugo čekao i dugo oklevao, možda i malo više nego što je prihvatljivo, konačno pred komisijom Univerziteta Pariz IV – Sorbona odbranih doktorsku disertaciju pod naslovom *Žoris-Karl Uismans, ili izlazak iz tunela*. Počev od sutradan ujutro (ili možebiti počev već od te večeri, ne mogu pouzdano da tvrdim, jer to veče posle odbrane disertacije proveo sam sâm, u vrlo alkoholisanom stanju), shvatio sam da je jedan deo mog života okončan, i da je taj deo verovatno bio onaj najbolji.

Tako to biva u ovim našim društvima, još zapadnim i socijaldemokratskim, tako to biva sa svima koji završe studije, s tim što većina njih toga nije svesna, bar ne odmah, budući hipnotisana jal' željom za novcem, jal', možda, potrošačkom žudnjom, kako hoće to kod onih primitivnijih, onih kod kojih se razvila žešća zavisnost od pojedinih proizvoda (oni su manjina; kod većine, kod onih promišljenijih i staloženijih, razvija se jednostavna opčinjenost novcem, tim „neumornim Protejem“), hipnotisana, dakle, i to još više, željom da se dokaže, da sebi stvori položaj u društvu na kojem će joj zavideti u jednom svetu koji oni, puni nade, zamišljaju kao svet u kojem vlada takmičenje, oni, podjareni obožavaoci raznorodnih

ikona: sportista, modnih kreatora, internet portala, glumaca, manekenki.

Iz različitih psiholoških razloga, u koje niti sam stručan niti želim dublje da zalazim, osetno se udaljavam od takve šeme. Dana prvog aprila 1866, kada mu je bilo osamnaest godina, Žoris-Karl Uismans započeo je karijeru u svojstvu činovnika šeste klase pri Ministarstvu unutrašnjih dela i vera. Godine 1874. objavio je, o sopstvenom trošku, prvu zbirku pesama u prozi, *Kutija sa začinima*, o kojoj se vrlo malo pisalo izuzmemo li jedan članak, izrazito bratski nastrojen, Teodora de Banvila. Počeci Uismansovi nisu, kako se vidi, ni po čemu bili gromoglasni.

I tako je tekao njegov činovnički život, a uz njega i život uopšte. Trećeg septembra 1893. dodeljena mu je Legija časti za zasluge u obavljanju javne funkcije. Penzionisan je 1898, kada se – pošto su Uismansu konačno odobrili zahtev za odlazak u penziju iz ličnih razloga – navršilo trideset godina otkako je stupio u službu. U međuvremenu je uspeo da napiše knjige na osnovu kojih sam, posle više od jednog veka, tog čoveka počeo da doživljavam kao prijatelja. Mnogo se stvari, i previše, može napisati o književnosti (a ja se, kao akademski građanin specijalizovan u toj oblasti, smatram prvenstveno merodavnim da o tome govorim). U čemu je književnost, kao *glavna umetnost* Zapada koji gasne pred našim očima, toliko specifična – nije nimalo teško odrediti. Kao i književnost, i muzika može da izrazi jedan preokret, emocionalni obrt, tugu ili sveprožimajući zanos; kao i književnost, i slikarstvo može da nas zadivi, da nas navede da na svet pogledamo drugačijim očima. Ali jedino književnost u vama budi to osećanje kontakta s drugim ljudskim duhom, sa tim duhom u njegovoj sveukupnosti, sa svim njegovim slabostima i veličinom, njegovim ograničenjima, niskostima, fiks-idejama, verovanjima; sa svime onim što taj duh

podbunjuje, zanima, uzbuđuje ili odbija. Jedino vam književnost može omogućiti da stupite u kontakt s duhom pokojnika, i to na način neposredniji, potpuniji i dublji nego što biste to postigli vodeći razgovor s prijateljem; koliko god neko prijateljstvo bilo duboko i dugovečno, nikada se u jednom razgovoru nećemo otvoriti tako potpuno kao što to činimo pred praznim listom, obraćajući se nepoznatom primaocu. S druge strane, naravno, kada je o književnosti reč, značaj svakako imaju lepota stila i muzikalnost rečenicâ; dubina autorovog promišljanja i originalnost njegovih misli takođe se ne mogu zanemariti; ali pisac je, pre svega, ljudsko biće prisutno u svojim knjigama, i da li to ljudsko biće piše veoma dobro ili veoma slabo u krajnjoj liniji i nije mnogo važno; suština je u tome da ono piše i da je prisutno u svojim knjigama (čudo te su za jedno tako jednostavno stanje, na prvi pogled tako neuočljivo, a u zbilji i te kako vidljivo, filozofi različitih škola pokazali tako malo interesovanja; ljudska bića, u načelu, za razliku od kakvoće, poseduju jednaku količinu sebe – sva su bića, u principu, manje-više isto *prisutna*; stoga nije puki utisak, sa distance od nekoliko vekova, da se, kako stranice odmiču, haba štivo diktirano više duhom vremena negoli čistom individualnošću; jer iza tog dela stoji jedno nesigurno biće, koje se s vremenom pretvara u anonimnu utvaru). Isto tako, kad volimo neku knjigu, mi pre svega volimo njenog autora, i osećamo potrebu da ga upoznamo, da sa njim provodimo dane. A za tih sedam godina koliko sam radio na disertaciji, ja sam živeo u Uismansovom društvu, u njegovom maltene neprestanom prisustvu. Rođen u Ulici Siže, stanovao u ulicama Sevr i Mesje, Uismans je umro u Ulici Sen-Plasid, da bi ga potom sahranili na groblju na Monparnasu. Gotovo čitav svoj vek proveo je unutar granica pariskog Šestog arondismana; isto važi i za njegov profesionalni život, to jest nešto više od trideset godina provedenih u

kancelarijama Ministarstva unutrašnjih dela i vera. I ja sam u to vreme stanovao u Šestom arondismanu u Parizu, u jednoj vlažnoj i hladnoj, a pre svega izrazito mračnoj sobi – prozori su gledali na majušno dvorištanje, još malo pa kao neko rudarsko okno, tako da sam već od jutra morao da palim svetlo. Siromašan sam bio u to vreme, i da mi je tad zapalo da učestvujem u nekom od onih ispitivanja javnog mnjenja koja malo-malo pa „mere puls mladih“, bez ikakve sumnje bih svoje životne uslove opisao kao „vrlo teške“. Pa ipak, kad sam odbranio tezu, i kad je svanuo novi dan (ili možda već te iste večeri), prvo što mi je palo na pamet bilo je da sam izgubio nešto neprocenjivo, nešto što više nikada neću naći – slobodu. Godinama su mi poslednji ostaci umiruće socijal-demokratije omogućavali (posredstvom stipendije, sistema popusta i socijalnih olakšica, osrednjih, ali po cenama pristupačnih obroka u univerzitetskom restoranu) da sve svoje dane posvetim aktivnosti koju sam sâm odabrao: slobodnom intelektualnom druženju s jednim prijateljem. Kao što je to, s punim pravom, primetio Andre Breton, Uismansov humor predstavlja jedinstven primer velikodušnog humora, koji čitaoca stavlja u poziciju da bude korak ispred samog pisca, pozivajući ga, zapravo, da se unapred naruga piscu i tom preobilju žalopojnih, grozomornih ili podsmeha dostojnih opisa. Od te velikodušnosti ja sam se okoristio bolje nego iko drugi, dok sam nosio porcije remulade sa celerom ili pirea od bakalara na metalnim bolničkim poslužavnicima koje je univerzitetski restoran Bilije delio zlehudim korisnicima (onima koji, očito, nisu imali kuda, koji su, bez sumnje, bili odbijeni u svim iole pristojnim univerzitetskim restoranima, ali koji su ipak imali studentsku karticu za menzu, jer to im niko nije mogao oduzeti), i sve vreme maštao o Uismansovim pridevima, otužan sir, strašan prag, zamišljajući i njega kako uzima jedan od tih metalnih poslužavnika,

poput zatvorskih, kakve on nikada nije ni video, i odmah bih se osetio malo manje nesrećnim, malo manje usamljenim u univerzitetskom restoranu *Bilije*.

Ali svemu je tome došao kraj; svršeno je, generalno, bilo s mojom mladošću. Sada sam (i to ubrzo, očigledno) morao da se suočim s procesom profesionalne afirmacije. Čemu se ama baš ni najmanje nisam radovao.

Univerzitetske studije u oblasti književnosti, kao što znamo, ne vode praktično ničemu, izuzev u slučaju onih studenata koji su najobdareniji za to da i sami postanu univerzitetski profesori u oblasti književnosti – tu smo, sve u svemu, suočeni sa situacijom prilično komičnom, gde sistem za jedini cilj ima svoju vlastitu reprodukciju, uz procenat otpada od preko 95%. Samim tim, studije književnosti nikom ne škode i mogu, štaviše, da predstavljaju jednu, istina neveliku, prednost. Jedna mlada devojka koja konkuriše za radno mesto prodavačice kod *Selina* ili *Ermesa*, po prirodi stvari bi, na prvom mestu, trebalo da vodi računa o svom spoljašnjem izgledu; ali diploma ili master u oblasti savremene književnosti mogli bi joj dobro doći kao svojevrsan keč iz rukava koji samome poslodavcu, mimo praktične osposobljenosti kandidatkinje, jemči da ova raspolaže izvesnom intelektualnom agilnošću zahvaljujući kojoj bi eventualno mogla da napreduje u karijeri – pri čemu se u vidu, pored ostalog, ima i činjenica da je književnost, kao takva, uvek podrazumevala određenu pozitivnu konotaciju u sferi industrije luksuza.

Što se mene tiče, ja sam sebe video kao nekoga ko društvu „najobdarenijih studenata“ istina pripada, ali kao marginalac. Napisao sam jednu dobru disertaciju, toga sam bio svestan, i očekivao sam javnu pohvalu; pa ipak, prijatno su me iznenadile *jednoglasne čestitke članova komisije*, a posebno mi je drago bilo kad sam pročitao obrazloženje komisije, koje je

bilo odlično, sve u samim hvalospevima takoreći; imao sam, u tom smislu, dobre izgleda da, ukoliko to budem želeo, dobijem zvanje višeg predavača. Moj život je, sve u svemu, po predvidivoj jednoličnosti i plitkosti, i nadalje ličio na život koji je Uismans vodio nekih vek i po ranije. Prve godine punoletstva proveo sam na univerzitetu; tu ću verovatno provesti i poslednje, i to možda na istom univerzitetu (što u stvarnosti i neće biti slučaj; zvanja sam stekao na Univerzitetu Pariz IV – Sorbona, a postavljen sam za predavača na Univerzitetu Pariz III, nešto manje prestižnom, ali smeštenom u Petom arondismanu, na svega nekoliko stotina metara od mog starog fakulteta).

Ja, u stvari, nisam bio stvoren za prosvetnog radnika – petnaest godina kasnije, sâm tok moje karijere potvrdiće da od početka zapravo nisam bio za to. Nekolika iskustva s mentorskim radom, u koji sam se upuštao ne bih li svoj život podigao na viši nivo, vrlo rano su me učvrstila u uverenju da je prenošenje znanja u većini slučajeva nemoguće, da su razlike između ljudskih inteligencija ekstremne, i da ništa ne može ni da otkloni, pa čak ni da ublaži tu temeljnu nejednakost. Ono što je možda još samo dodatno pogoršavalo stvari, ja nisam voleo mlade – čak ni u vreme kada se i za mene moglo reći da pripadam njihovom taboru. Činilo mi se da sama ideja mladosti podrazumeva izvestan entuzijizam u pogledu života, ili može biti izvestan bunt, a sve to praćeno jednim, najblaže rečeno, neodređenim osećanjem nadmoći u odnosu na generaciju koju su ti mladi pozvani da zamene; ja tako nešto nikada ni izbliza nisam osetio. Pa ipak, u mladosti sam imao drugove – ili, precizniji da budem, bilo je tu nekih kolega s kojima mi nije bilo nezamislivo da između dva predavanja odem na kafu ili na pivo. Imao sam, na prvom mestu, ljubavnice – ili, kako smo to zvali u to vreme (možda se i sad tako kaže) – ženske, koje sam menjao najmanje jednom godišnje.

Ti ljubavni odnosi odvijali su se po manje-više nepromenljivoj šemi. U njih se stupalo početkom jesenjeg semestra, za vreme mentorskog rada, ili prilikom razmene beležaka sa predavanja, ili, opet, u nekoj od onih brojnih prilika kada se ljudi druže, a koje su tako česte u studentskom životu, i čiji nagli izostanak odmah po ulasku u profesionalni život većinu ljudskih bića baci u samoću koja je koliko zaprepašćujuća toliko i radikalna. Potom bi se ti odnosi razvijali u toku cele godine, noći bismo provodili ili kod jednoga ili kod drugoga (najčešće, u stvari, kod njih, zato što bi se ispostavilo da je taj sumračni, što će reći nezdravi ambijent moje sobe neugodan za *ljubavne sastanke*), i tu su se odigravali i seksualni aktovi (na zadovoljstvo koje je, kako ja želim da mislim, bilo obostrano). A kad bismo se vratili s letnjeg raspusta, dakle na početku nove školske godine, tim vezama bi došao kraj, skoro uvek na inicijativu tih devojaka. One bi svaki put *doživele nešto* preko leta, takav bi mi izgovor dale, najčešće bez približnijeg objašnjenja; bilo je i onih koje su, bez sumnje, manje vodile računa o mojim osećanjima, pa bi konkretno rekle da su *upoznale nekoga*. Da, i šta onda? Pa i ja sam *neko*. Njihova objašnjenja, zasnovana na činjeničnom stanju, meni su se činila nedovoljnim; one zaista jesu, što ja ne negiram, *upoznale nekoga*; ali to što su tom susretu pridavale dovoljno veliku težinu da zbog njega prekinu našu vezu i upuste se u tu, novu vezu – to već nije bilo ništa drugo nego primena modela ljubavnog ponašanja koji je u isti mah i moćan i sâm po sebi razumljiv, i tim moćniji što se više sam po sebi podrazumeva.

Po ljubavnom modelu koji je preovladavao u doba moje mladosti (a ništa mi ne daje povoda da pomislim kako su se stvari, u međuvremenu, bitno promenile), od mladih ljudi se očekivalo da, posle jednog kratkog perioda seksualnog lutanja, koji otprilike odgovara dobu što prethodi adolescenciji, počnu da ulaze u duže ljubavne veze, obeležene strogom

monogamijom, kao i da se okrenu aktivnostima koje nisu isključivo seksualne, već i društvene (izlasci, vikendi, letovanja). Ni ti odnosi još sami po sebi nisu značili ništa konačno, ali ih je svakako trebalo smatrati nekom vrstom šegrtovanja, da mladi nauče šta je to ljubavna veza, i nekom vrstom stažiranja (koje se u to vreme odigrava i na profesionalnom planu, kao uvod u stupanje u prvu službu). Ljubavne veze različite dužine trajanja (one jednogodišnje su se, po mom viđenju stvari, mogle smatrati prihvatljivima), zatim ukupan broj tih veza (prosek od deset do dvadeset nametao se kao razumna približna vrednost) – smatralo se da kroz sve to čovek treba da prođe pre nego što će, poput nekakve apoteoze, dosegnuti tu vrhovnu vezu, vezu koja će ovoga puta po karakteru biti bračna i konačna, koja će za ishod imati rađanje dece i zasnivanje porodice.

Savršena ništavnost ove šeme prikazaće mi se u svom pravom obliku tek mnogo kasnije, zapravo tek nedavno, kada mi se ukazala prilika da u razmaku od nekoliko nedelja slučajno upoznam prvo Oreliju, a potom Sandru (s tim što sam ubeđen da ni susreti s Kloe i Violen ne bi osetno uticali na moje zaključke). Od časa kad sam kročio u baskijski restoran u koji sam bio pozvao Oreliju na večeru, shvatio sam da me čeka jedno katastrofalno veče. Iako smo popili dve boce belog irolegija – pio sam, zapravo, uglavnom ja – iz trenutka u trenutak bivalo mi je sve teže, a od jednog momenta i neizvodljivo da održim razuman nivo srdačnosti u opštenju. Iako to ni samo-me sebi nisam mogao da objasnim, učinilo mi se najednom nekako neotesanim i bezmalo nezamislivim da u tom razgovoru prizivam neke zajedničke uspomene. Očigledno je bilo da Orelija do toga časa nije uspela da uđe u dužu vezu, da su sporadične avanture u njoj izazivale sve veće gađenje, i da je njen sentimentalni život napredovao u pravcu konačne i totalne propasti. No, ona je ipak pokušavala, ili je, u najmanju

ruku, jednom pokušala da ostvari vezu, ali bez uspeha – shvatio sam to na osnovu raznih indicija – a gorčina i jetkost s kojima je pominjala svoje muške kolege (došli smo, šta ćete, i do toga da pričamo o njenoj profesiji – bila je, inače, zadužena za komunikacije u jednom interprofesionalnom sindikatu vinara iz Bordoa, i mnogo je putovala, naročito po Aziji, u svrhu promocije vrhunskih francuskih vina) na surov su način otkrivale da je u životu *gadno nadrljala*. Izenadilo me je, stoga, što me je ipak pozvala, trenutak pre nego što će izaći iz taksija, da „popijemo još po jedno“; ova je, rekoš sebi, stvarno na izmaku snaga, i već onog trenutka kad su se vrata lifta otvorila za nama ja sam znao da se ništa neće dogoditi, da ne osećam nikakvu želju čak ni da je vidim голу, da bih, štaviše, to radije izbegao, ali svejedno, do toga je ipak došlo, i meni je jedino ostalo da potvrdim ono što sam već unapred osećao: nije ona *nadrljala* samo na emocionalnom planu, nego je i njeno telo pretrpelo nepopravljivu štetu, zadnjica i grudi behu ostale tek smršale, smanjene, mlitave i oklembesene mesnate površine, i nju više niko nije, i niko je više i neće smatrati objektom požude.

Moj ručak sa Sandrom protekao je po manje ili više istom šablonu, uz pokoju varijaciju (restoran s plodovima mora, a ona – poslovna sekretarica u multinacionalnoj farmaceutskoj kompaniji), dok je završnica bila, kad se podvuče crta, istovetna, s tim što je Sandra – malo punija i vedrija od Orelije – na mene ostavila utisak nešto manje podmakle trošnosti. Jeste tuga njena bila velika, jeste bila neizlečiva, i ja sam znao da će mi na kraju sve otkriti; kao i Orelija, ona je u suštini bila jedna od onih *ptica u mazutu*, pri čemu je Sandra uspela da sačuva, ako mogu tako da se izrazim, izraženiju sposobnost da mrda krilima. Kroz godinu ili dve dići će ruke od svih bračnih ambicija, njena još ne sasvim ugašena senzualnost nateraće je da potraži društvo mladih muškaraca, postaće ono što se

u mojoj mladosti zvalo *kuguarka*, i to će, očigledno, potrajati nekoliko godina, desetak u najboljem slučaju, pre nego što je splašnjavanje njene puti, ovoga puta bespovratno, ne odvede u trajnu samoću.

Mogao sam ja, kad mi je bilo dvadeset godina, u vreme kad mi se dizao bez obzira na neposredan povod, a ponekad i bez ikakvog razloga, kad mi se dizao, na neki način, u *prazno*, i da se nađem u iskušenju, da poželim da se upustim u vezu takve vrste, vezu koja bi mi donela u isti mah više zadovoljstva i materijalne koristi od onih sa studentkinjama, i mislim da bih tada i bio u mogućnosti sve da *postignem*, ali sada, razume se, tako nešto nije dolazilo u obzir, jer sad su moje erekcije, kudikamo ređe i neizvesnije, izričito zahtevale tela čvrsta, gipka i bez mane.

Što se mog sopstvenog seksualnog života tiče, prve godine posle imenovanja za višeg predavača na Univerzitetu Pariz III – Sorbona nisu dovele do vidnog pomaka napred. Nastavio sam, godinu za godinom, da spavam sa studentkinjama – a činjenica da sam im sada bio profesor nije tu bogzna šta promenila. Razlika u godinama između mene i mojih studentkinja bila je, bar u početku, vrlo mala, a obrisi prestupa počeli su da se pomaljaju tek kasnije, i to više u sprezi s mojim napredovanjem na univerzitetskoj lestvici, nego s mojim realnim, pa ni prividnim fizičkim starenjem. Neštedimice sam se vajdio na toj temeljnoj neravnopravnosti polova; dok kod muškarca proces starenja tek vrlo sporo utiče na njegov erotski potencijal, kod žena do propadanja dolazi sa zaprepašujućom brutalnošću, u periodu od nekoliko godina, katkad i svega nekoliko meseci. Jedina prava razlika u odnosu na godine kad sam studirao bila je u tome što sam sada, u najvećem broju slučajeva, ja bio taj koji je početkom

nove školske godine stavljaao tačku na vezu. Nisam to nipošto činio iz nekakve kasanovštine, niti iz želje za neobuzdanim raskalašjem. Nasuprot mom kolegi Stivu, koji je zajedno sa mnogom držao predavanja iz književnosti XIX veka studentima prve i druge godine, ja i nisam baš nešto žurio da, već od prvog dana jesenjeg semestra, pratim „pristizanje“ novih brucoškinja (sa svojim duksevima, *konvers* patikama i onim neodređenim kalifornijskim izgledom, svaki put bi me podsetile na Tjerija Lermita u filmu *Preplanuli*, ono kad izlazi iz svoje kuće da bi prisustvovao dolasku nove ture turista). Iz odnosa s tim mladim devojkama istupao sam prvenstveno pod uticajem izvesne obeshrabrenosti, izvesnog umora; nisam se više osećao realno u stanju da održavam jedan ljubavni odnos, a pritom sam želeo da izbegnem svaku obmanu, svako razočaranje. Mišljenje mi se menjalo u toku jedne školske godine, pod uticajem spoljašnjih i izrazito anegdotskih faktora – pod uticajem neke kratke suknje, sve u svemu.

A onda je i to prestalo. Krajem septembra oprostio sam se od Mirijam, a sada je već bila sredina aprila, školska godina bližila se kraju, a ja njoj još nisam bio pronašao zamenu. Dobio sam zvanje profesora univerziteta, moja akademska karijera time je, na izvestan način, bila zaokružena, ali ne mislim da se između toga dvoga može povući neka paralela. Naprotiv, Oreliju sam sreo nedugo pošto sam se rastao od Mirijam, a posle Orelije i Sandru, i postojala je tu neka uznemirujuća, a i neprijatna, i neugodna veza. Jer sada, kad se prisećam tih dana, ne mogu a da ne kažem: bili smo mi mnogo prisniji nego što smo toga i sami bili svesni, moje *bivše* i ja, u tim sporadičnim seksualnim odnosima kojima nije bilo suđeno da prerastu u duge veze, već su se završavali ostavljajući nas u sličnom stanju, lišene iluzija. Za razliku od njih, ja nikome nisam mogao da otvorim dušu, jer razgovori o intimnom životu nedopustiva su tema u muškom društvu; muški će pričati

o politici, o književnosti, o finansijskim tržištima ili o sportu, već u zavisnosti od svoje prirode; o ljubavnom životu će ćutati, do poslednjeg daha.

Jesam li ja tako, stareći, postao žrtva neke vrste andropauze? S tim se već moglo izaći na kraj, i ja odlučih, čisto da mi srce bude na mestu, da večeri provodim na *Jupornu*, koji je prethodnih godina izrastao u porno sajt od ugleda. Rezultat je, u prvo vreme, bio više nego umirujući. *Juporn* je izlazio u susret fantaziji normalnih muškaraca, okupljenih sa svih strana planete, a ja sam bio – videlo se to već u prvih nekoliko minuta – čovek koga je krasila apsolutna normalnost. Nije to, istina, bilo odmah tako očigledno, budući da sam veliki deo svog života posvetio proučavanju pisca koji je neretko smatran nekom vrstom *dekadenta*, oko čije seksualnosti je, uostalom, ostalo dosta toga nerazjašnjenog. Prva iskustva vratila su mi spokoj. Ti filmovi, koliko fenomenalni (snimala ih je ekipa iz Los Anđelesa, i to kompletna, rasvetljivač, scenograf i kamermani) toliko i bedni, ali svakako *vintage* (nemački amateri), zasnivali su se na nekoliko istovetnih i dopadljivih scenarija. U jednom od najzastupljenijih, muškarac (mlad?, star?, obe verzije su postojale) pustio bi penis da blesavo visi iz gaća ili kratkih pantalonica. Dve mlade žene, nekad ove nekad one rase, nameračile bi se na ovu nedoličnost, nikako ne odustajući od nauma da organ oslobode njegovog privremenog zaklona. Neštedimice bi ga saletele besomučno ga draškajući, a sve to u duhu kolegijalnosti i ženskog saučesništva. Penis bi prelazio iz usta u usta, jezici su se ukrštali kao laste u letu, lako zabrinute u tmurnim južnim nebesima Sene i Marne, dok se pripremaju da napuste Evropu i krenu u svoje zimsko hodočašće. Onaj muškarac, potpuno poražen tim uzneseњem, izgovarao je samo blede reči; kod Francuza zastrašujuće blede („U, jebote!“, „U, jebote, svršavam!“), to se, manje-više, i može očekivati od naroda kraljeubica, a kudikamo lepše i

žešće kod Amerikanaca („O, bože!“ , „O, Isuse Hriste!“), osetno zahtevnijih, kod kojih je sve to ličilo na naredbu da se nipošto ne smetnu s uma darovi Božji (felacijâ, pečeno pile); ono, kako bilo da bilo, dok mi se dizao, i meni je, za ekranom *iMaca* od pedeset pet centimetara, sve bilo dobro da bolje ne može biti.

Otkako sam stekao zvanje profesora, smanjen broj predavanja omogućio mi je da sve svoje dužnosti na univerzitetu sabijem u jedan dan – sredu. Prvo sam, od osam do deset sati, studentima druge godine držao predavanje o književnosti XIX veka – u isto vreme, Stiv je u susednom amfiteatru predavao iz iste oblasti držao prvoj godini. Od jedanaest do jedan čekalo me je predavanje za master 2, o dekadentnim pesnicima i simbolistima. Potom sam, od tri do šest po podne, vodio seminar na kome sam odgovarao na pitanja doktoranada.

Voleo sam da sednem u metro malo pre sedam sati, ne bih li sebi stvorio kratkotrajnu iluziju da pripadam onoj „Francuskoj koja ustaje rano“, onoj zemlji radnika i zanatlija, ali u tome sam bio bezmalo usamljen, jer bih na kraju to predavanje od osam sati održao pred maltene pustom salom, okružen zbijenom grupom Kineskinja, ozbiljnih i hladnih, koje su nešto malo govorile među sobom, a nikada ni sa kim drugim. Čim bi došle, popalile bi svoje smartfone, da snime ceo tok predavanja, što ih nije sprečavalo da u isto vreme hvataju beleške u velike sveske 21x29,7 centimetara sa spiralom. Nikada me ne bi prekidale, nikada nijedno pitanje ne bi postavile, i ta dva sata protekla bi tako da na kraju ne bih imao utisak da je nastava uopšte počela. Po završetku predavanja, našao bih se sa Stivom, koga je odslušalo bilo otprilike isto toliko studenata – s tim što u njegovom slučaju nisu bile Kineskinje, nego grupa pokrivenih Magrebljanki, koje su, međutim, bile isto

tako ozbiljne, isto tako nepristupačne. Zvao me je gotovo svaki dan da idem s njim na piće – najčešće na čaj od nane, u parisku veliku džamiju, koja se nalazila nekoliko ulica od faksa. Nisam voleo ni čaj od nane ni parisku veliku džamiju, ni Stiva nisam bogzna kako voleo, ali bih mu ipak pravio društvo. I bio mi je, cenim, zahvalan što sam išao s njim, zato što generalno nije uživao poštovanje među kolegama, štaviše, mogao se čovek upitati kako se uopšte izborio za mesto višeg predavača a da ništa živo nije objavio, ni u jednom važnijem časopisu, pa čak ni u drugorazrednom, osim one praznjikave disertacije o Rembou, a to je *lažna tema* kakve nema, kako mi je objasnila Mari-Fransoaz Taner, takođe naša koleginica, inače priznata specijalistkinja za Balzaka; po njenim rečima, o Rembou je napisano hiljade i hiljade disertacija na raznim univerzitetima po Francuskoj, frankofonim zemljama i drugde, Rembo je, verovatno najrabljenija tema doktorskih disertacija u svetu, izuzev možda Flobera, tako da je dovoljno iskopati dve-tri stare disertacije, odbranjene na nekim univerzitetima u unutrašnjosti, i uzeti malo od ove, malo od one, niko to, uostalom, i ne može posle da proverava šta je odakle uzeto, niko nema ni sredstava, pa ni želje da se upušta u iščitavanje stotina hiljada stranica koje su o njemu napisali studenti bez imena i prezimena. Stiv je za svoju više nego uspešnu univerzitetsku karijeru – opet po rečima Mari-Fransoaz – mogao da zahvali tome što *pase macu majke Deluz*. I možda je tako i bilo, ma koliko se čovek iznenadio kad to čuje. Onako plećata, kratke sede kose začušljane uvis i nastavnim planom neumoljivo utemeljenim na *gender studies*, Šantal Deluz, rektorka univerziteta Pariz III – Sorbona, meni je bar ličila na stoprocentnu lezbejku u sirovom stanju, ali ko zna, možda sam i grešio u proceni, možda je ona prema muškarcima samo osećala gnev koji se ispoljavao kroz dominatorske fantazije, a možda je nju prisiljavanje finoga Stiva, s njegovim lepim i bezazlenim

licem, kosom srednje dužine, kovrdžavom i nežnom na dodir, da klekne među njene jake butine dovodilo do nekih dotad neznanih ekstaza. Bilo kako bilo, nisam toga prepodneva, u dvorištu čajdžinice pri velikoj džamiji u Parizu, mogao da se oslobodim tih slika dok sam ga gledao kako cevči odurne nargile s aromom jabuke.

Kao i obično, Stiv je pričao o izboru novih profesora i razvoju njihovih karijera unutar univerzitetske hijerarhije, i ne verujem da je ikada uopšte naćeo bilo koju drugu temu. Toga prepodneva bio je zaokupljen izborom u zvanje višeg predavaća jednog dvadesetpetogodišnjeg tipa, autora disertacije o Leonu Bloau, koji je, po njemu, imao „odnose s identitetskim pokretom“. Pripalio sam cigaretu da dobijem na vremenu, sve vreme se pitajući šta li mu sve ovo znaći. U istom tom trenutku palo mi je na pamet da se u njemu to budi ćovek levice, a onda sam uspeo da se urazumim: taj levićar što se krije u Stivu bio je duboko usnuo, i iz tog sna neće ga trgnuti nikakav događaj manjeg znaćaja; da bi se to desilo, moralo bi da dođe do politićke smene u strukturama koje rukovode visokim školstvom u Francuskoj. Mođda je to, nastavio je Stiv, bio znak, to što je Amar Rezki, poznat po radovima o antisemitski raspoloženim piscima s poćetka XX veka, postavljen za profesora. A opet, insistirao je on, konferencija na kojoj su se okupili rektori univerziteta nedavno je dovedena u vezu s operacijom bojkota razmene s izraelskim istraživaićima, koju je svojevremeno bila inicirala grupa engleskih univerziteta.

Iskoristivši trenutak kad se on usredsredio na nargile, koje su nešto slabo vukle, diskretno sam pogledao na sat i zakljućio da je tek pola jedanaest, što će reći da ću teško moći da se izvućem odavde pozivajući se na to da mi ubrzo poćinje drugo predavanje, ali tada mi na pamet pade kako da razgovor skrenem u drugom pravcu, a da pritom izbegnem veće rizike; već nekoliko sedmica, naime, pričalo se o projektu starom

najmanje četiri-pet godina, a u vezi s izgradnjom svojevrsne replike Sorbone u Dubaiju (ili u Bahreinu, ili Kataru, stalno sam ih brkao). Mogućnost realizacije sličnog poduhvata razmatrana je i s Oksfordom, budući da je sâm dugi istorijat naših dvaju univerziteta očito bio privlačan nekoj tamo petromonarhiji. U takvoj perspektivi, koja je svakako obećavala realne finansijske mogućnosti jednom mladom višem predavaču, možda je on sada razmišljao o tome da pređe u tabor koji zauzima anticionističke pozicije? I šta li je mislio, da bih ja mogao imati bilo kakvog interesa da zauzmem isti stav?

Uputio sam Stivu jedan okrutno upitni pogled – nije tog dečka krasila nešto naročito velika inteligencija, lako je bilo destabilizovati ga, i moj pogled je brzo delovao na njega.

– Kao stručnjak za Bloaa – stade on da zamuckuje – ti svakako znaš štošta o toj antisemitskoj struji, o tom pokretu identiteta...

Ja na to uzdahnuh, iscrpljen već; Bloa nije bio antisemita, a ja nisam ni blizu nekakvog stručnjaka za Bloaa. Dolazio sam, razume se, u situacije da govorim o njemu dok sam se bavio Uismansom, a i da poredim njihovu upotrebu jezika, što je bila jedna od tema jedinog mog dosad objavljenog rada, *Vrtoglavice neologizama* – bez sumnje vrhunca mojih intelektualnih, ovozemaljskih napora, koji su, u svakom slučaju, naišli na odlične kritike u *Poetici* i *Romantizmu*, i kojima verovatno i dugujem izbor u zvanje profesora. Doista, veliki broj stranih reči koje pronalazimo kod Uismansa nisu neologizmi, već retke reči ustupljene specifičnom vokabularu pojedinih zanatskih esnafa, ili pak nekim regionalnim žargonima. Uismans je, takva je bila moja teza, ostao do kraja naturalista, vodeći računa o tome da ugradi stvarni, narodni govor u svoje delo, može biti da je on, štaviše, u izvesnom smislu ostao onaj mladi socijalista koji je svojevremeno prisustvovao večerima u Medanu kod Zole, i da sve veći prezir koji je gajio

prema levisi ipak nikada nije uspeo da izbriše prvobitan njegov otpor prema kapitalizmu, novcu i svemu onome što je moglo da liči na građanske vrednosti, jer on je bio jedinstveni primerak *hrišćanskog naturaliste*, dok je Bloa, s druge strane, neprestano žudeo za komercijalnim i društvenim uspehom, te je i svoje neologizme neumorno tražio samo zato da bi se izdvojio, da bi se nametnuo kao nekakvo duhovno svetlo na meti progonitelja, nepristupačan svetlu, što ga je i navelo da se opredeli za mističko-elitističku poziciju u književnoj sredini svoga vremena, da potom nikako ne bi prestajao da se iščuđava svom neuspehu i ravnodušju, možda i sasvim legitimnom uostalom, na koje su njegove kletve nailazile. Bio je to, zapisao je Uismans, „jedan nesrećan čovek, čija je gordost uistinu đavolska, a mržnja – nesamerljiva“. Od samoga početka, meni je Bloa ličio na prototip *lošeg katolika*, kod koga su vera i polet dobijali krila tek onda kad mu se ukaže prilika da se prema svojim sagovornicima odnosi kao prema prokletima. Ja sam pak u vreme dok sam pisao disertaciju bio u kontaktu s raznim katoličko-rojalističkim krugovima na levisi koji su obožavali Bloa i Bernanosa, prikazujući mi čas ovo čas ono rukom ispisano pismo, pre nego što će mi priznati da nemaju ništa, ali apsolutno ništa da mi ponude, nikakav dokument koji lako ne bih mogao da pronađem i sâm u arhivama kojima i inače ima pristup celokupna univerzitetska javnost.

– Ti si, izvesno, na tragu nečega... Pročitaj ponovo Drimona – rekoh ja ipak Stivu, više da ugodim čoveku, i on me pogleda poslušno i naivno, kao dete koje gleda da učari. Na ulazu u salu za predavanja – bio sam naumio da toga dana govorim o Žanu Lorenu – bila su se isprečila tri tipa, svi tu negde oko dvadeset godina, dvojica Arapa i jedan crnac; naoružani nisu bili, i izgledali su prilično mirno, nije bilo ničeg pretećeg u njihovom držanju; pa ipak, ometali su druge da uđu u salu, i bio sam dužan nešto da preduzmem. Stao sam pred njih – njima

je, svakako, bilo predočeno da izbegavaju provokacije, da se s poštovanjem odnose prema nastavnom osoblju na fakultetu, ili sam se barem ja nadao da je tako.

– Ja sam profesor na ovom univerzitetu, moram sada da držim predavanje – rekoh im tonom odlučnim, obraćajući se svima, kao grupi. Odgovorio mi je crnac, sa širokim osmehom na licu:

– Nema problema, gospodine, mi baš došli da vidimo sestre... – uzvрати on, pa umirujućim pokretom ruke pokaza na amfiteatar. Što se sestara tiče, bile su tu samo dve devojke poreklom Magrebljanke, koje su sedele jedna pored druge, u gornjem levom delu amfiteatra, odevene u crne burke, očiju zaštićenih prozračnim velom, i više nego nepristupačne, dale, tako je meni izgledalo.

– E pa, dobro, videli ste ih... – zaključih ja prostosrdačno. – A sad možete poći – istrajah.

– Nema problema, gospodine – odgovori mi on, sad sa još širim osmehom na licu, pa se okrenu i ode, a za njim i druga dvojica, koji ni jednu jedinu reč nisu prozborili. Tek što je tri koraka načinio, crnac se okrenu prema meni.

– Mir neka je s vama, gospodine... – reče mi tada, blago se naklonivši.

„Dobro sam prošao...“, rekoh sebi zatvarajući vrata sale. „Ovoga puta sam dobro prošao.“ Nisam ni znao šta sam u stvari mogao očekivati, ali kolale su glasine o napadima na prosvetne radnike u Miluzu, u Strazburu, u Eks-Marseju i Sen-Deniju, s tim što ja nikada nisam sreo nekog napadnutog kolegu ili koleginicu i, u dubini duše, nisam u te priče zapravo ni verovao; od Stiva sam, štaviše, čuo da je postignut sporazum između pokreta mladih selefija i univerzitetskih vlasti, i po Stivu se rezultat najbolje ogledao u tome što već pune dve godine nisi mogao da vidiš protuve i dilere kako se muvaju oko škole. Da li je u sklopu tog sporazuma bila i stavka kojom se

pristup faksu zabranjuje jevrejskim organizacijama? O tome se tek tu i tamo šušalo, i teško je bilo proveriti informaciju, ali činjenica je bila da Savez jevrejskih studenata Francuske, od početka jesenjeg semestra prethodne godine, nije više bio zastupljen ni u jednom jedinom univerzitetskom kampu u pariskoj regiji, dok je omladinska sekcija Muslimanskog bratstva bila prisutna gotovo svugde.